

Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020

I. Założenia ogólne

Wdrażanie *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+* ma na celu nie tylko dokończenie procesów wyrównywania szans i zapóźnień w sferze podstawowej infrastruktury, ale przede wszystkim przygotowanie przestrzeni i społeczeństwa regionu do funkcjonowania w nowych uwarunkowaniach. Należy podkreślić, że nowe uwarunkowania przewartościują dotychczasowe czynniki atrakcyjności i konkurencyjności regionów – stąd zagadnienia dotąd postrzegane jako szanse lub bariery rozwojowe nie muszą być nimi w nadchodzącej perspektywie. Strategia rozwoju województwa skupia się na kierunkach, które mogą być kształtowane w ramach polityki Samorządu Województwa, ale rolą strategii jako instrumentu zarządzania rozwojem regionu jest także oddziaływanie na obszary i sfery nie będące w bezpośrednim związku z działaniami Samorządu. W tym aspekcie podkreślić należy rolę informacyjno-koordynacyjną *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+*, w tym zwłaszcza dla inicjowania działań podejmowanych przez inne podmioty jako reakcję na prognozowane zmiany i przewidywane uwarunkowania.

Podstawową ideą przygotowanej i wdrażanej *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+* jest założenie, że będzie to „*Strategia Modernizacji*” odnosząca się do dwóch zasadniczych sfer:

1. modernizacji przestrzeni – czyli poprawy konkurencyjności regionu poprzez działania na rzecz wzbogacenia w zasoby oraz poprawy dostępności i atrakcyjności przestrzeni na cele zamieszkania, wypoczynku i inwestowania;
2. modernizacji społeczeństwa – rozumianej przede wszystkim jako uzyskanie efektu harmonizacji kapitału ludzkiego i społecznego regionu z nowymi wyzwaniami cywilizacyjnymi, realizowanej przede wszystkim w sferze mentalności wspieranej przez rozwój infrastruktury.

W szczególności zakres „modernizacji” może i powinien dotyczyć:

- sfery organizacji i funkcjonowania instytucji,
- sposobów i metod prowadzonych działań prorozwojowych,
- wdrażania przyjętych rozwiązań,
- systemu informowania i promowania w zakresie podejmowanych działań,
- aktywizacji społecznej na rzecz rozwoju regionu,
- budowania tożsamości regionalnej.

W związku z tym, konieczne jest stworzenie systemu działań opartego na sprecyzowanej wizji rozwoju regionu określającej kierunki działań w perspektywie 2020+. Ważnym elementem jest zapewnienie szerokiego i aktywnego udziału środowisk społecznych i gospodarczych w tym procesie. Powinien powstać współczesny, odpowiadający specyfice i potrzebom regionu model rozwoju społeczno-gospodarczego budowany przez władze

publiczne oraz przedstawiciele nauki. Budowanie systemu powinno uwzględniać cele strategii i opierać się o partycypację społeczną oraz systematyczne monitorowanie uwarunkowań oraz wdrażanie niezbędnych przekształceń. Realizacja działań powinna skutkować unowocześnieniem gospodarki i rozwojem zasobów ludzkich oraz nowoczesną strukturą funkcjonalno-przestrzenną regionu.

Jednym z najważniejszych założeń nowo projektowanej polityki spójności na lata 2014-2020 jest szerokie uwzględnienie w jej ramach wymiaru terytorialnego. Podejście terytorialne, będące jedną z podstawowych zasad programowania na lata 2014-2020, oznacza odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwoju poszczególnych terytoriów. Wymiar terytorialny polityki rozwoju powinien być płaszczyzną koordynacji wyznaczonych celów i działań podejmowanych w zakresie poszczególnych dziedzin, a polityka rozwoju oparta o zasadę zintegrowanego podejścia terytorialnego powinna wspierać proces wzmacniania spójności celów i działań rozwojowych widocznych przede wszystkim na poziomie lokalnym. Terytorialny wymiar polityki rozwoju wynika z roli, jaka przypisana jest do dynamicznych relacji funkcjonalno-przestrzennych i jest związany z koniecznością zmiany sposobu współdziałania władz samorządowych na rzecz rozwoju przekraczającego tradycyjne granice formalnych podziałów administracyjnych. Terytorialny aspekt polityki będzie realizowany m.in. przez określenie (wyznaczenie) obszarów funkcjonalno-przestrzennych związanych z procesami gospodarczymi, społecznymi i przyrodniczymi celem lepszego wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju. Zintegrowane podejście terytorialne stanowi również jedną z podstawowych zasad strategicznych dokumentów krajowych: Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (KSRR), a także Umowy Partnerstwa, która stanowi podstawę realizacji dla działań wspieranych ze środków Wspólnych Ram Strategicznych (WRS), w tym w szczególności z funduszy strukturalnych w Polsce.

II. Poziomy realizacji w procesie wdrażania polityki terytorialnej

W procesie rozwoju regionalnego województwa kujawsko-pomorskiego istotne znaczenie odgrywa polityka terytorialna oparta na zintegrowanym podejściu do rozwoju społeczno-gospodarczego z uwzględnieniem relacji funkcjonalno-przestrzennych danego obszaru. Terytorialny wymiar polityki rozwoju realizowany jest przez określenie obszarów funkcjonalno-przestrzennych związanych z procesami gospodarczymi i społecznymi w celu optymalnego wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju oraz wykreowania nowych form współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego.

POLITYKA TERYTORIALNA JAKO INSTRUMENT REALIZACJI USTALEŃ STRATEGII

Polityka terytorialna to różnicowanie działań wobec poszczególnych obszarów – adekwatnie do ich roli i znaczenia w systemie osadniczym.

W województwie kujawsko-pomorskim polityka terytorialna będzie prowadzona **na czterech poziomach** – dla których będzie się odbywał proces jej planowania i wdrażania:

Poziom wojewódzki – obejmuje miasta Bydgoszcz i Toruń oraz obszar powiązany z nimi funkcjonalnie (ZIT wojewódzki).

Poziom regionalny i subregionalny - obejmuje miasta Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z obszarami powiązanymi z nimi funkcjonalnie (OSI miast regionalnych/subregionalnych).

Poziom ponadlokalny (powiatowy) – obejmuje obszar powiatu ziemskiego (Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego).

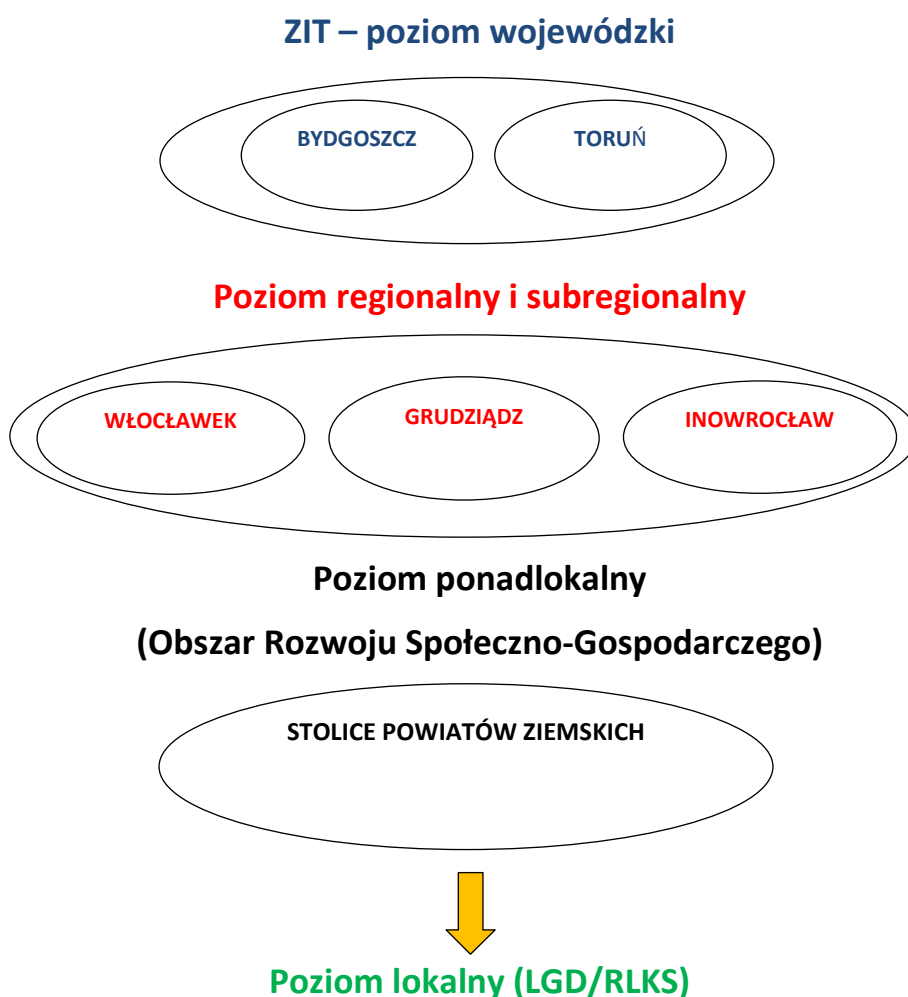
Poziom lokalny – w ramach realizacji idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS).

W warunkach województwa kujawsko-pomorskiego wykreowane zostaną cztery poziomy, na których będzie się odbywał proces planowania i wdrażania polityki terytorialnej.

Poziomy te zostały określone następująco:

1. Poziom wojewódzki – obejmuje miasta Bydgoszcz i Toruń oraz obszar powiązany z nimi funkcjonalnie;
2. Poziom regionalny i subregionalny – obejmuje miasta Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z obszarami powiązanymi z nimi funkcjonalnie (OSI miast regionalnych/subregionalnych);
3. Poziom ponadlokalny (powiatowy) – obejmuje obszar powiatu ziemskiego (Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego);
4. Poziom lokalny – w ramach realizacji idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS).

Schemat 1. Założenia dla realizacji polityki terytorialnej w województwie z zastosowaniem instrumentów rozwoju terytorialnego

Na każdym poziomie realizowane będą zadania odpowiadające jego specyfice. W tym celu zidentyfikowane zostaną główne problemy oraz kierunki rozwoju w oparciu o obowiązujące dokumenty planistyczne na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Planowane i wdrażane przedsięwzięcia powinny wzmacniać potencjał rozwojowy danego obszaru, a w ich realizację powinny być zaangażowane jednostki terytorialne wchodzące w skład danego obszaru funkcjonalno-przestrzennego. Zadania będą realizowane głównie przy wsparciu środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 oraz innych źródeł finansowania. W przypadku poziomu lokalnego (zakresu działania Lokalnych Grup Działania) będą to także środki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Jednostki samorządu terytorialnego w ramach wyznaczonych (zaproponowanych) obszarów będą się organizowały z własnej inicjatywy przy merytorycznym i organizacyjnym wsparciu samorządu województwa. Poziom wojewódzki (obszar objęty instrumentem określanym jako Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – ZIT) musi odpowiadać wymogom i ustaleniom zawartym w odnośnych dokumentach określających kierunki i zasady realizacji polityki rozwoju w perspektywie 2014-2020¹. Na poziomie regionalnym i subregionalnym polityka terytorialna będzie wdrażana w ramach Obszarów Strategicznej Interwencji dla miasta Grudziądz, Włocławka i Inowrocławia i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. Podstawą dla podejmowania wspólnych działań będzie zidentyfikowanie i chęć realizacji wspólnego celu służącego rozwiązywaniu istotnych dla danego obszaru problemów przy jednoczesnym wykorzystaniu jego potencjałów.

Poziom ponadlokalny (powiatowy) będzie stanowił obszar współpracy powiatu oraz jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład ustalonego terytorium.

Lokalne Grupy Działania będą tworzone z inicjatywy zainteresowanych samorządów, partnerów społeczno-gospodarczych i mieszkańców w oparciu o wytyczne strony rządowej.

Dla podjęcia działań w zakresie zarządzania rozwojem na poszczególnych poziomach konieczne będzie przygotowanie strategii rozwoju dla obszaru objętego instrumentem ZIT oraz pozostałych obszarów w ramach poziomu regionalnego/subregionalnego i powiatowego. W ramach instrumentu RLKS niezbędnym natomiast będzie przygotowanie Lokalnych Strategii Rozwoju, zgodnych z wytycznymi ministerialnymi. Jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład poszczególnych obszarów będą korzystały z różnych źródeł finansowania w związku z realizacją zadań wynikających z przyjętej strategii.

¹ Np.: „Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce” – dokument zatwierdzony przez Ministra Rozwoju Regionalnego w lipcu 2013 r., Umowa Partnerstwa – dokument przyjęty przez KE w maju 2014 r.

Dla trzeciego poziomu realizacji polityki terytorialnej określone zostały kierunki interwencji oraz wskazane zostały także zakresy działań wraz z określeniem kategorii działań priorytetowych (Załącznik nr 1).

III. Organizacja działań w ramach Polityki Terytorialnej

3.1. Struktura realizacji Polityki Terytorialnej

Polityka Terytorialna jako instrument realizacji *Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+* będzie realizowana przy wsparciu finansowym środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Możliwe formy realizacji tej polityki w układzie terytorialnym, to:

- ZIT Wojewódzki obejmujący obszar wskazany w Uchwale Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 15/463/14 z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Bydgoszczy, Torunia i obszaru powiązanego z nimi funkcjonalnie;
- Obszary poziomu regionalnego/subregionalnego obejmujące miasta Grudziądz, Włocławek, Inowrocław i obszary powiązane z nimi funkcjonalnie określone w Uchwałach Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 17/539/14, Nr 17/537/14, Nr 17/538/14 z dnia 23 kwietnia 2014 r.;²
- Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego obejmujące terytorium wyznaczone granicami powiatu ziemskiego określone w Uchwale Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 27/952/14 z dnia 2 lipca 2014 r. w sprawie wyznaczenia zasięgu terytorialnego Obszarów Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, stanowiących integralną część polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020.³ Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego będą obejmowały powiaty: włocławski, grudziądzki, inowrocławski, aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, lipnowski, mogileński, nakielski, radziejowski, rypiński, sępoleński, świecki, tucholski, wąbrzeski, żniński;
- Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) – działania podejmowane przez Lokalne Grupy Działania winny być zintegrowane z działaniami na rzecz rozwoju powiatu. Będzie to wymagać zapewnienia zgodności pomiędzy Lokalną Strategią Rozwoju a Strategią Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego. Na tym poziomie realizowane będą głównie działania z zakresu rozwoju społeczno-gospodarczego służące aktywizacji lokalnej

² Przedmiotowe Uchwały Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego zostaną zaktualizowane w zakresie dostosowania nazewnictwa do wskazanego w RPO WK-P na lata 2014-2020.

³ Przedmiotowa Uchwała Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego zostanie zaktualizowana w zakresie zasięgu terytorialnego ORSG Inowrocławia.

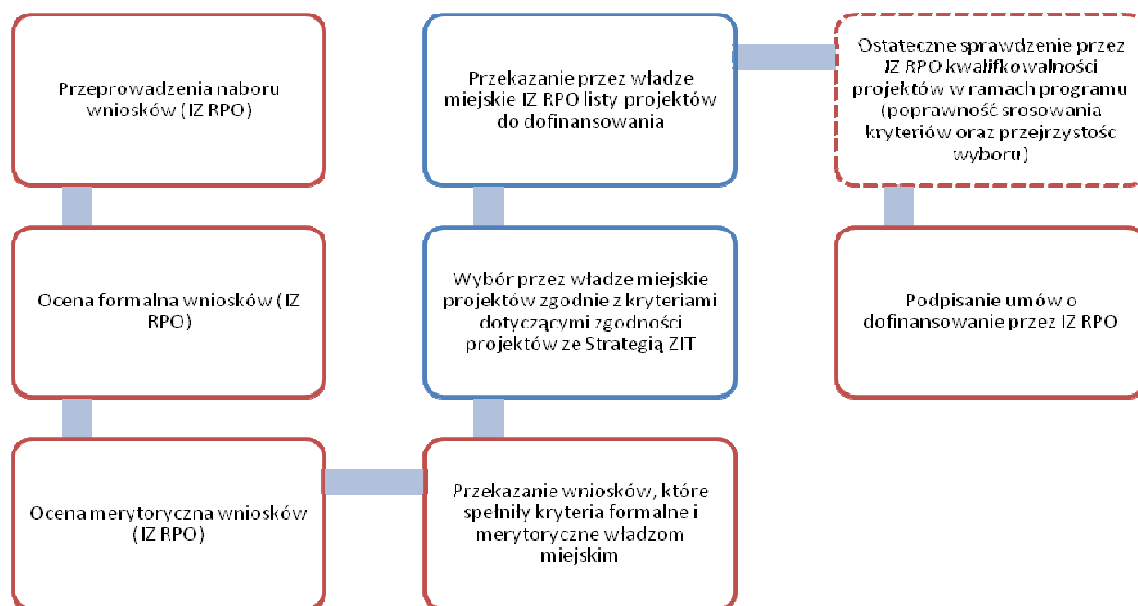
społeczności, jak też rozwiązywaniu zidentyfikowanych problemów oraz przeciwdziałaniu negatywnym tendencjom w rozwoju lokalnym. RLKS stanowi instrument dający możliwość łączenia wielu funduszy w ramach RPO, PROW, PO-RYBY. Rozpoczęcie realizacji działań z wykorzystaniem instrumentu RLKS będzie wymagało nowego ukonstytuowania się LGD.

3.2. Zasady tworzenia poziomów zarządzania w ramach Polityki Terytorialnej

W ramach zakresu prowadzenia polityki terytorialnej rozróżnione zostały cztery poziomy: wojewódzki, regionalny/subregionalny, obszar rozwoju społeczno-gospodarczego i obszar lokalny. Jednostki samorządu terytorialnego współpracujące w ramach ZIT wojewódzkiego nie mogą jednocześnie wchodzić w skład Obszarów Rozwoju Społeczno-Gospodarczego. Dopuszcza się możliwość udziału tej samej jednostki samorządu terytorialnego na drugim i trzecim poziomie polityki terytorialnej, tj. na poziomie regionalnym/subregionalnym i ORSG.

Poziom wojewódzki tworzony jest zgodnie z założeniami organizacji i funkcjonowania ZIT określonymi w wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego pn. „Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce” oraz w Umowie Partnerstwa przyjętej przez KE w maju 2014 r. Zgodnie z ww. wytycznymi jednym z warunków realizacji ZIT jest udokumentowanie chęci współpracy jednostek samorządu terytorialnego służącej realizacji wspólnych działań w ramach ZIT. Chęć współpracy powinna zostać wyrażona zawiązaniem zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa, tj. Związku ZIT. Inicjatorem działań w zakresie powołania Związku ZIT są Prezydenci Miast Bydgoszczy i Torunia, a koordynatorem tych działań Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Obszar realizacji ZIT wojewódzkiego jest wyznaczany w drodze uchwały Zarządu Województwa. Zakres terytorialny ZIT wojewódzkiego został przedstawiony poniżej.

Rekomendowany przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego zakres powierzenia zadań Związkowi ZIT w trybie konkursowym

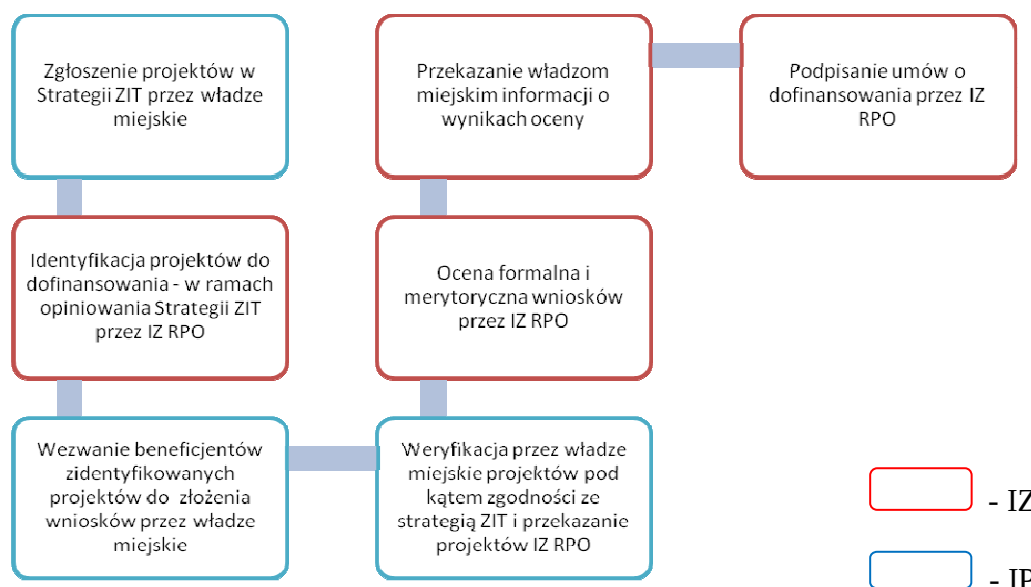

- IZ

- IP

Źródło: Prezentacja Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju

Rekomendowany przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego zakres powierzenia zadań Związkowi ZIT w trybie pozakonkursowym

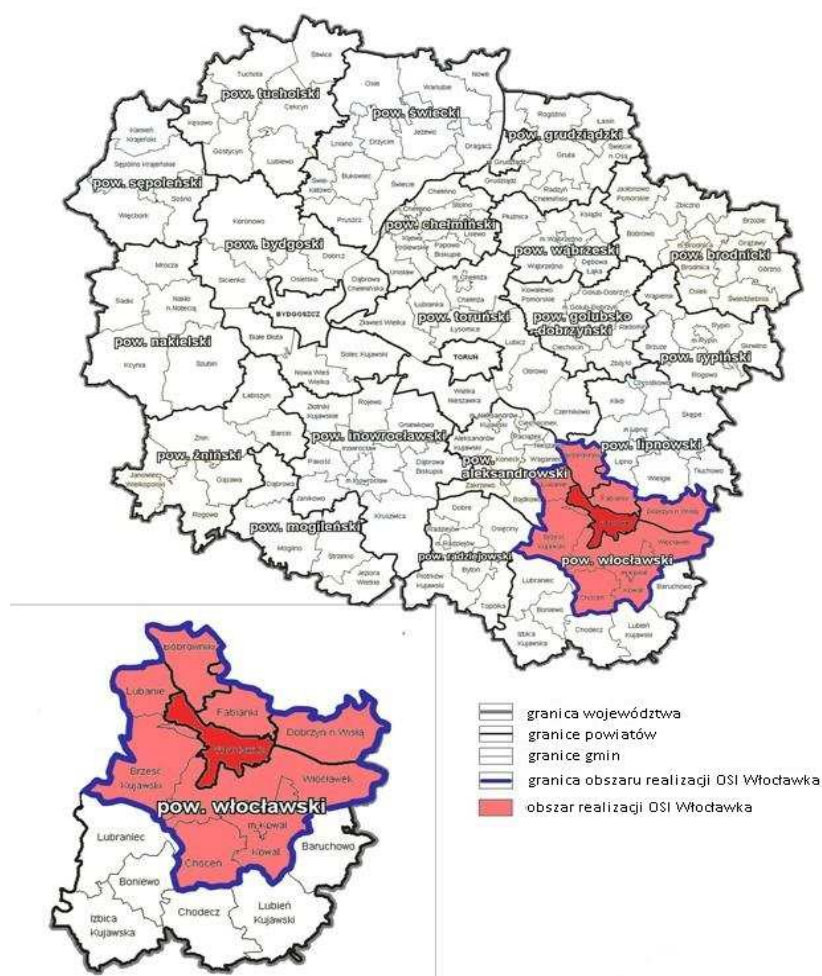
- IZ

- IP

Źródło: Prezentacja Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju

Poziom regionalny może zostać utworzony z inicjatywy samorządów miast Włocławka i Grudziądz, które zawierają porozumienia z jednostkami samorządów terytorialnych wyrażających chęć współpracy w ramach wdrażania polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020. Analogicznie poziom subregionalny może być utworzony z inicjatywy samorządu miasta Inowrocławia, który zawiera porozumienie z jednostkami samorządów terytorialnych wyrażającymi chęć współpracy w ramach wdrażania polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020. Samorządy tworzące Obszary Strategicznej Interwencji dla miasta Grudziądz, Włocławka, Inowrocławia i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie ustalają zakres współpracy poprzez podpisanie porozumienia i określenie w nim zadań i celów oraz przygotowują wspólnie Strategie rozwoju wraz z listami projektów, które to będą stanowiły element niezbędny do ubiegania się o środki z RPO WK-P, w ramach konkursów z „kodem dostępu”.

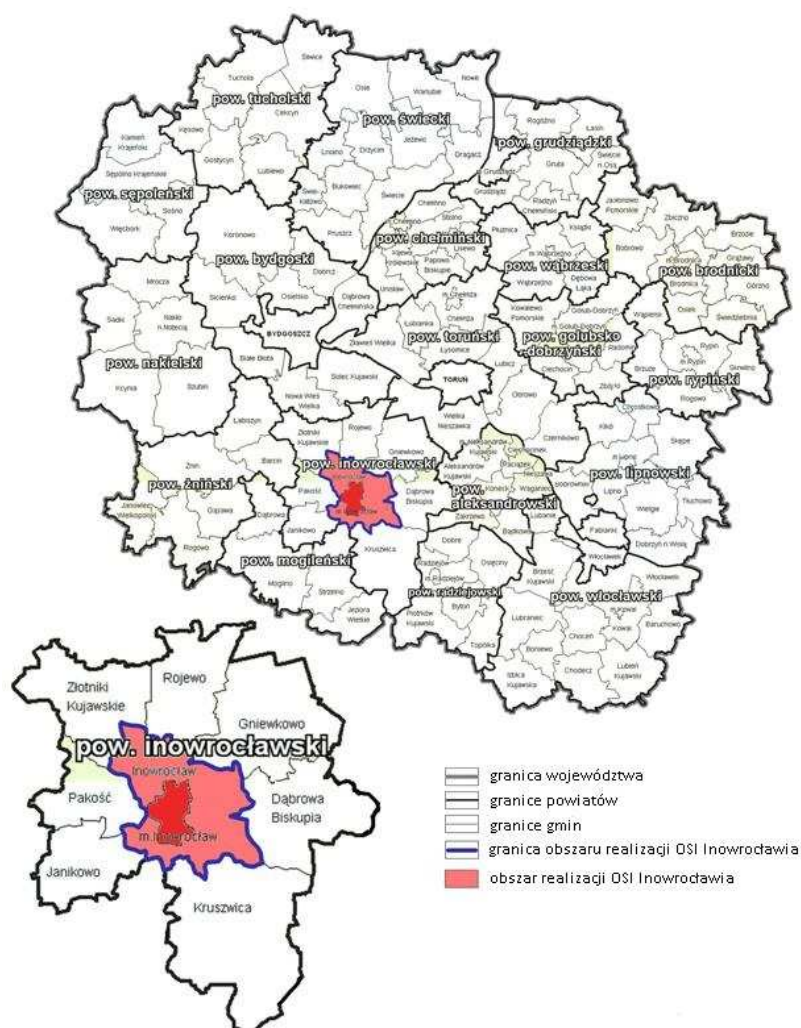
Zasięg terytorialny OSI Włocławka i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie

Zasięg terytorialny OSI Grudziądza i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie

Zasięg terytorialny OSI Inowrocławia i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie

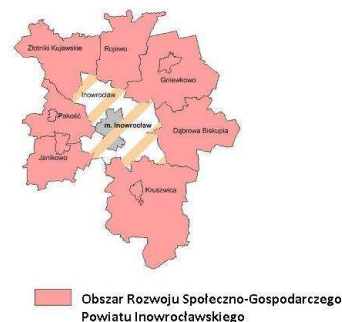

Obszary Strategicznej Interwencji miasta Grudziądza, Włocławka oraz Inowrocławia i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie zostały wyznaczone w oparciu o delimitację przeprowadzoną przez Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku. Podstawą wyznaczenia obszaru terytorialnego są uzgodnienia z gminami, które są zainteresowane współpracą, a obszary te określono w drodze uchwał Zarządu Województwa.

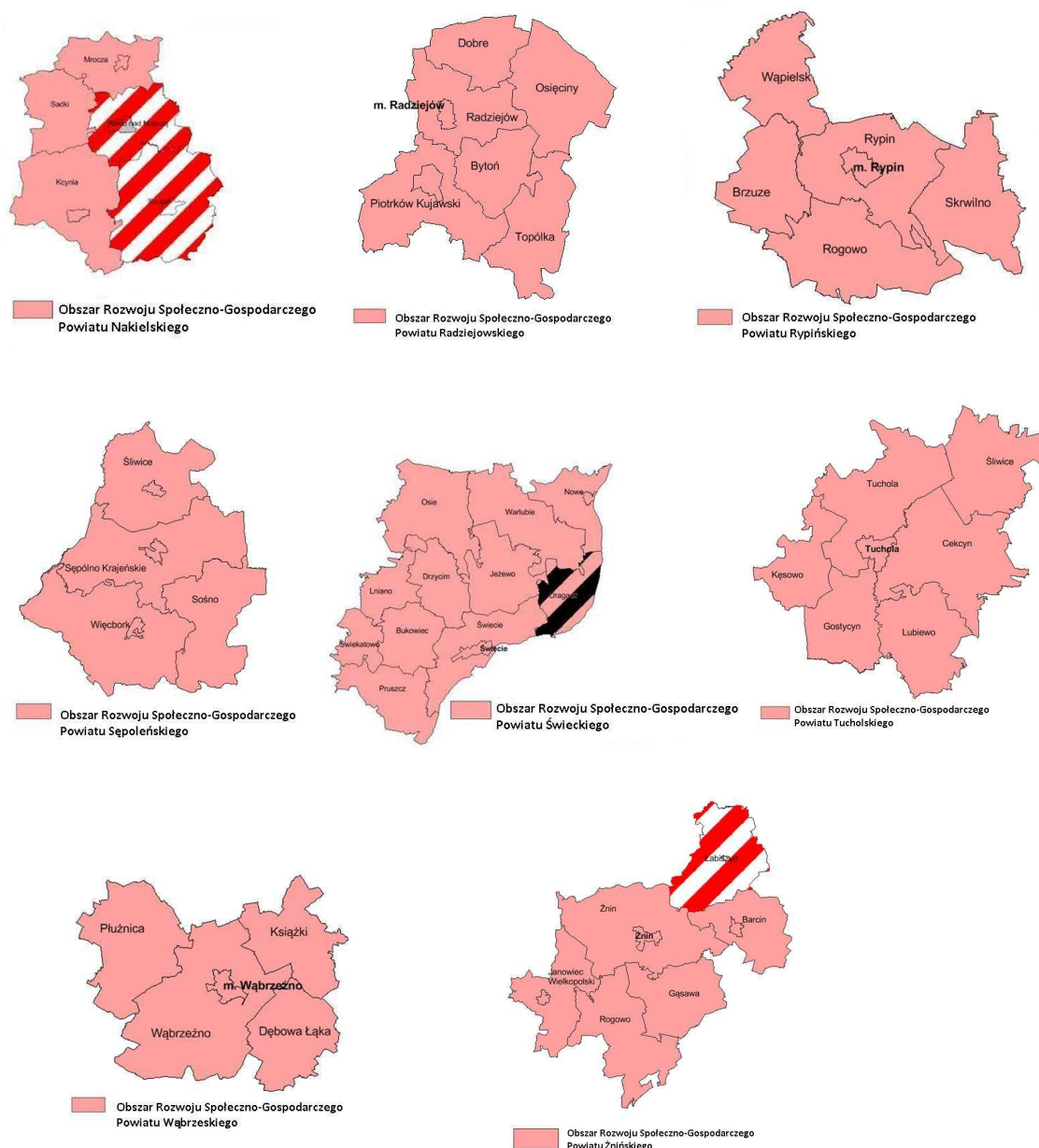
Obszar Rozwoju Społeczno-Gospodarczego powinien obejmować swym zasięgiem każdorazowo jeden powiat ziemski. Inicjatorem i koordynatorem przedsięwzięć w ramach ORSG jest Starosta Powiatowy, który podejmuje działania na rzecz stworzenia warunków dla współpracy w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Współdziałanie Starostwa Powiatowego oraz pozostałych jednostek terytorialnych z obszaru powiatu i partnerów

społeczno-gospodarczych odbywa się w ramach porozumienia, którego sygnatariuszami są przedstawiciele powiatu oraz poszczególnych miast i gmin. Zakres realizowanych zadań powinien być zgodny z kierunkami rozwoju i celami określonymi w Załączniku do niniejszego opracowania.

Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego

Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020

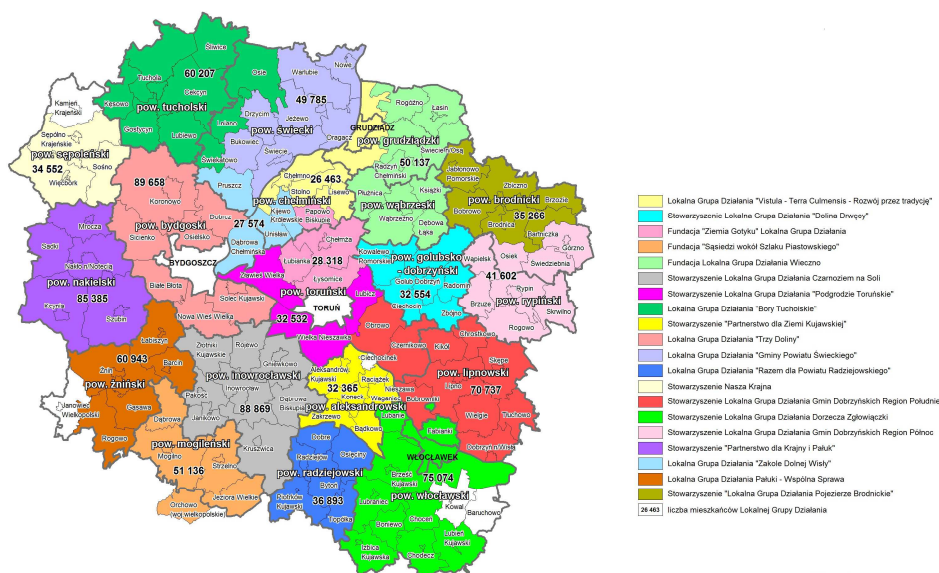
Źródło: Opracowanie Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku

Instrument RLKS będzie wdrażany zgodnie z przyjętymi w tym zakresie ustaleniami oraz Ustawą o wspieraniu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego przez Lokalne Grupy Działania, w oparciu o wspólne inicjatywy samorządów lokalnych, partnerów społeczno-gospodarczych oraz mieszkańców. Umożliwi to społecznościom lokalnym inicjowanie i realizację w sposób partycypacyjny działań rozwojowych. Zadania realizowane w ramach RLKS muszą być

spójne i skoordynowane, służące rozwiązywaniu zidentyfikowanych problemów ekonomiczno-gospodarczych, infrastrukturalnych i społecznych. Określone zostaną kryteria realizacji przedsięwzięć w ramach instrumentu RLKS stosowanego przez Lokalne Grupy Działania oraz kryteria wyboru projektów przewidzianych do współfinansowania, w tym zasady udziału własnego. Ustalone zostaną również zasady monitorowania działań, w tym ewentualnego dokonywania weryfikacji i realokacji podziału środków. Wszystkie te przedsięwzięcia zostaną dokonane w ścisłym porozumieniu z samorządem województwa. Środki finansowe na realizację zadań w ramach RLKS pochodzić będą z Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 dedykowanej RLKS oraz ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Należy podkreślić, że w ramach RLKS powinny być przygotowane i realizowane rozwiązania organizacyjne i instytucjonalne o charakterze trwałym. Zadania realizowane w ramach instrumentu RLKS powinny się wzajemnie uzupełniać, a ich realizacja powinna być koordynowana. Przyjmuje się, że w przypadku RLKS obowiązywać będzie zasada preselekcji projektów. Konieczne jest wsparcie środowisk lokalnych w celu utworzenia RLKS. Ponadto, istnieje możliwość tworzenia RLKS oraz stosowania tego instrumentu w dzielnicach lub osiedlach w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców (przy wykorzystaniu środków EFS w ramach RPO WK-P 2014-2020), również na obszarze objętym ZIT wojewódzkim oraz na obszarze OSI regionalnego/subregionalnego.

Lokalne Grupy Działania

Źródło: Materiał wewnętrzny, Departament Rozwoju Regionalnego.

Lokalne Strategie Rozwoju stanowiące podstawę funkcjonowania instrumentu RLKS stosowanego przez LGD muszą być spójne z kierunkami rozwoju oraz zadaniami określonymi w strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego. W związku z tym, rekomendowanym jest, aby przedstawiciele środowisk społecznych i gospodarczych zaangażowanych w stosowanie instrumentu RLKS uczestniczyli w pracach nad Strategiami ORSG.

3.3. Programowanie działań rozwojowych

Polityka terytorialna na poszczególnych poziomach realizowana będzie w oparciu o proces programowania, którego podstawą będą strategie rozwoju określające uwarunkowania, specyfikę oraz kierunki i przedsięwzięcia rozwojowe. Pozwolą one na sformułowanie logiki funkcjonowania oraz wskazanie celów, zadań i środków realizacji.

W przypadku **ZIT dla poziomu wojewódzkiego** strategia powinna być zgodna z wytycznymi ministerialnymi. Powinna ona zawierać zarówno część diagnostyczną i projekcję, jak i elementy operacyjno-wdrożeniowe. Strategia dla ZIT powinna określać zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych, które mają wpływ na rozwój miast i ich obszarów funkcjonalnych w perspektywie 2014-2020. Strategia musi być wynikiem współpracy wszystkich podmiotów wchodzących w skład obszaru objętego instrumentem ZIT i opracowana w oparciu o dokument ministerialny pn. *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*. Dokument ten będzie podlegał opiniowaniu przez MliR oraz IZ RPO. Zgodnie z ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020, IZ RPO i MliR mają wspólnie 60 dni na wydanie opinii. Uzyskanie pozytywnej opinii dla Strategii ZIT będzie warunkiem podpisania porozumienia pomiędzy Związkiem ZIT a IZ RPO.

Strategia **miasta regionalnego/subregionalnego i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie** oraz strategia rozwoju dla **Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego** powinna wskazywać specyfikę, cele, zadania i środki realizacji. Musi ona stanowić instrument umożliwiający podjęcie zintegrowanych działań na rzecz rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych danego obszaru.

W szczególności Strategia powinna obejmować następujące elementy:

1. Syntetyczną diagnozę.
2. Terytorialny wymiar wsparcia.
3. Cele rozwojowe.
4. Priorytety inwestycyjne.
5. Tryb i zasady naboru projektów.
6. Listę przedsięwzięć oraz instrumenty realizacji.
7. Wskaźniki do osiągnięcia w obszarze.

3.4. System wdrażania i monitorowania.

Każda strategia powinna być spójna ze *Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+* oraz krajowymi i wspólnotowymi dokumentami strategicznymi oraz programowymi. Powinna też przyczyniać się do rozwiązywania problemów danego obszaru. W procesie opracowania strategii należy zapewnić ścisłą współpracę z Samorządem Województwa.

Zasady dotyczące przygotowania i wdrażania Strategii miasta regionalnego/subregionalnego i obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie oraz strategii rozwoju dla Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego zostaną przedstawione w odrębnych dokumentach. Strategia musi być przyjęta przez wszystkie podmioty wchodzące w skład obszaru.

Wskazane powyżej strategie będą opiniowane przez IZ RPO na podstawie przygotowanych zasad oceny strategii. Opinia ta będzie dotyczyła m.in. kierunków i celów, przyjętych wartości wskaźników, listy projektów i harmonogramu finansowego. Po uzyskaniu pozytywnej opinii zostaną podpisane Kontrakty Regionalne w formie porozumień pomiędzy przedstawicielami poszczególnych obszarów a IZ RPO bez zobowiązań finansowych. Projekty znajdujące się w strategii muszą znajdować się na liście projektów pozytywnie zaopiniowanych przez IZ RPO, co będzie warunkować ich udział w ramach konkursów z „kodem dostępu”.

Obszar Lokalny (stosujący instrument RLKS) powinien posiadać Lokalną Strategię Rozwoju (LSR). Strategia powinna wskazywać na kierunki rozwoju z uwzględnieniem lokalnych potrzeb oraz potencjału rozwojowego ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu zatrudnienia.

Lokalna Strategia Rozwoju powinna zawierać następujące elementy:

1. Definicję obszaru objętego strategią.
2. Analizę potrzeb i potencjału obszaru w zakresie rozwoju.
3. Opis i hierarchię celów.
4. Wskaźniki do osiągnięcia w obszarze.
5. Plan działań określający proces realizacji strategii.
6. Opis rozwiązań w zakresie zarządzania i monitorowania strategii.
7. Plan finansowy strategii.
8. Opis procesu zaangażowania społeczności lokalnej w opracowanie LSR.
9. Graficzne przedstawienie zasięgu terytorialnego.

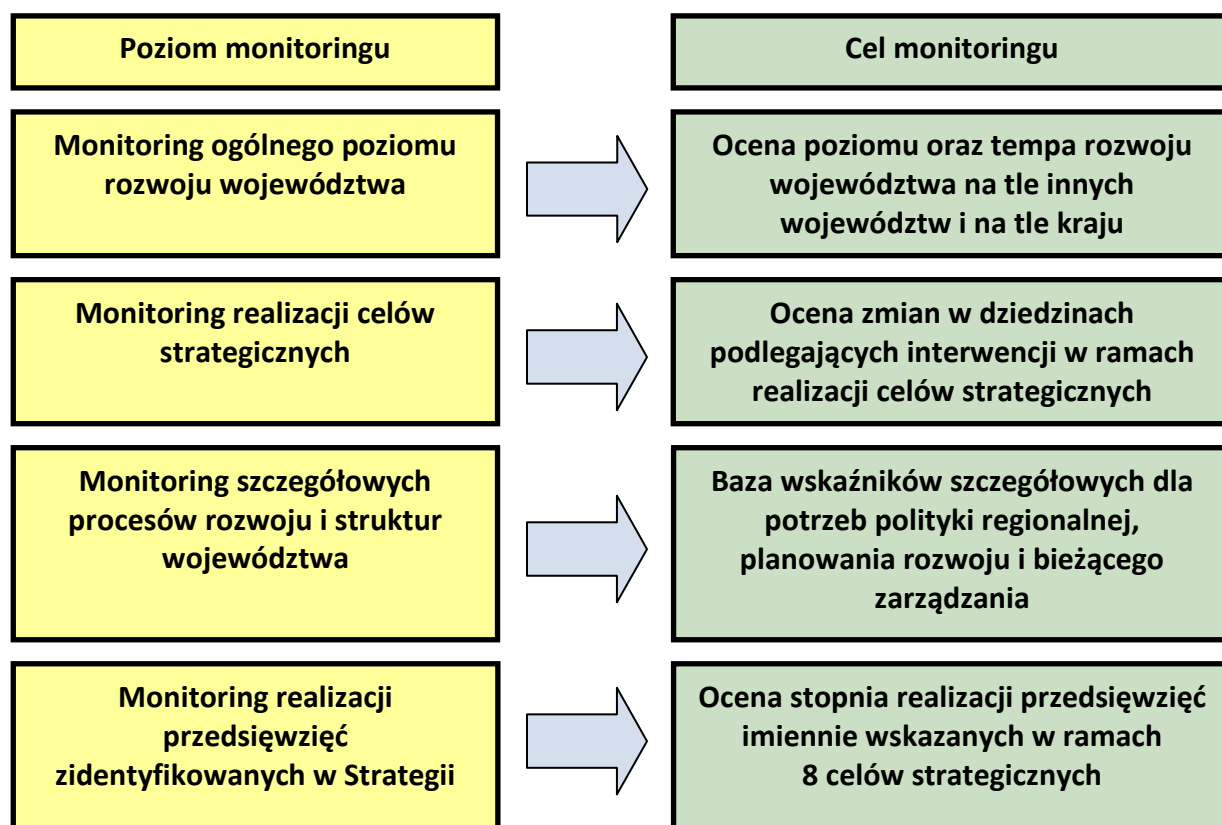
IV. Proces wdrażania założeń Polityki Terytorialnej

4.1. Identyfikacja potrzeb województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie rozwoju lokalnego.

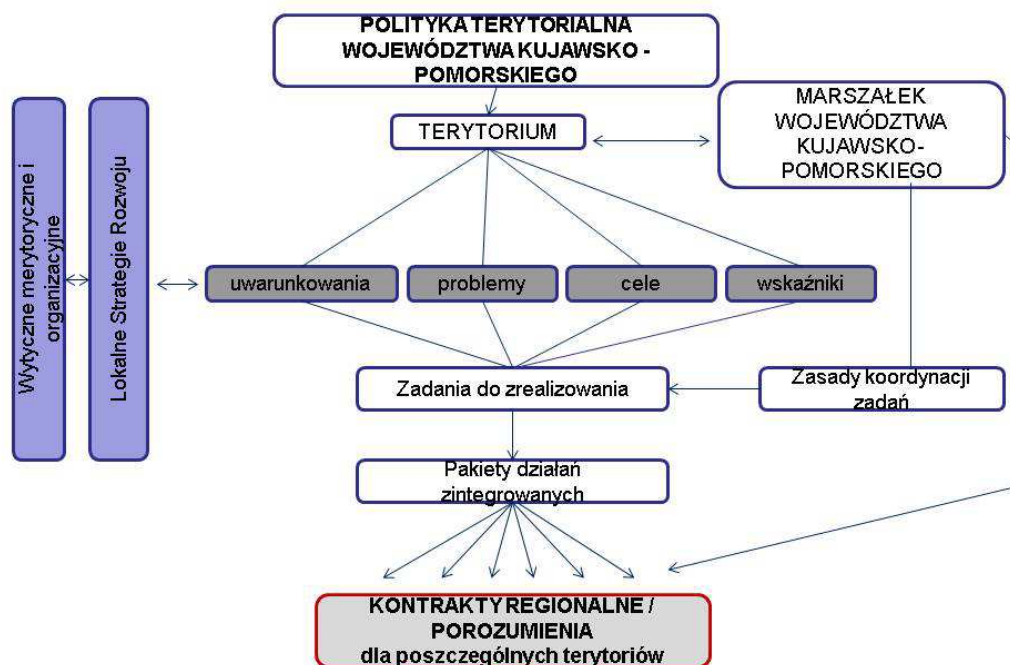
W oparciu o strategię rozwoju województwa oraz identyfikację problemów rozwojowych w różnych obszarach sfery społeczno-gospodarczej regionu zidentyfikowane zostaną cele strategiczne, na podstawie których określone zostaną zadania do realizacji odpowiadające poszczególnym poziomom polityki terytorialnej. Realizowane na odpowiednim poziomie wdrażania polityki terytorialnej przedsięwzięcia powinny przyczyniać się do realizacji strategicznych kierunków rozwoju określonych na poziomie regionalnym, jak też umożliwiać osiąganie założonych wskaźników. W związku z tym partnerzy lokalni powinni podejmować takie przedsięwzięcia, które przyczynią się do osiągania celów istotnych dla poprawy sytuacji społeczno – gospodarczej całego województwa.

Schemat 2. Założenia monitorowania

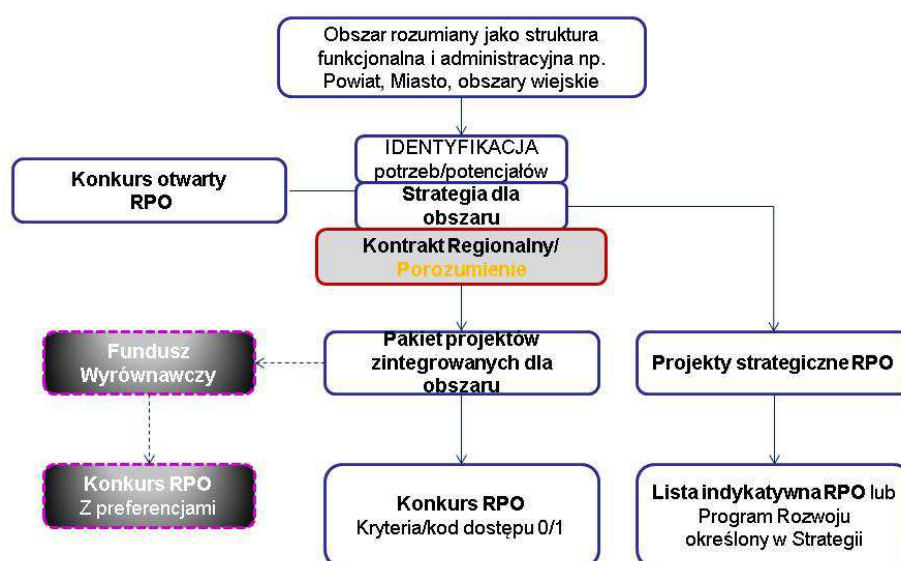
Cztery płaszczyzny odniesienia monitoringu

Schemat 3. Idea realizacji polityki terytorialnej

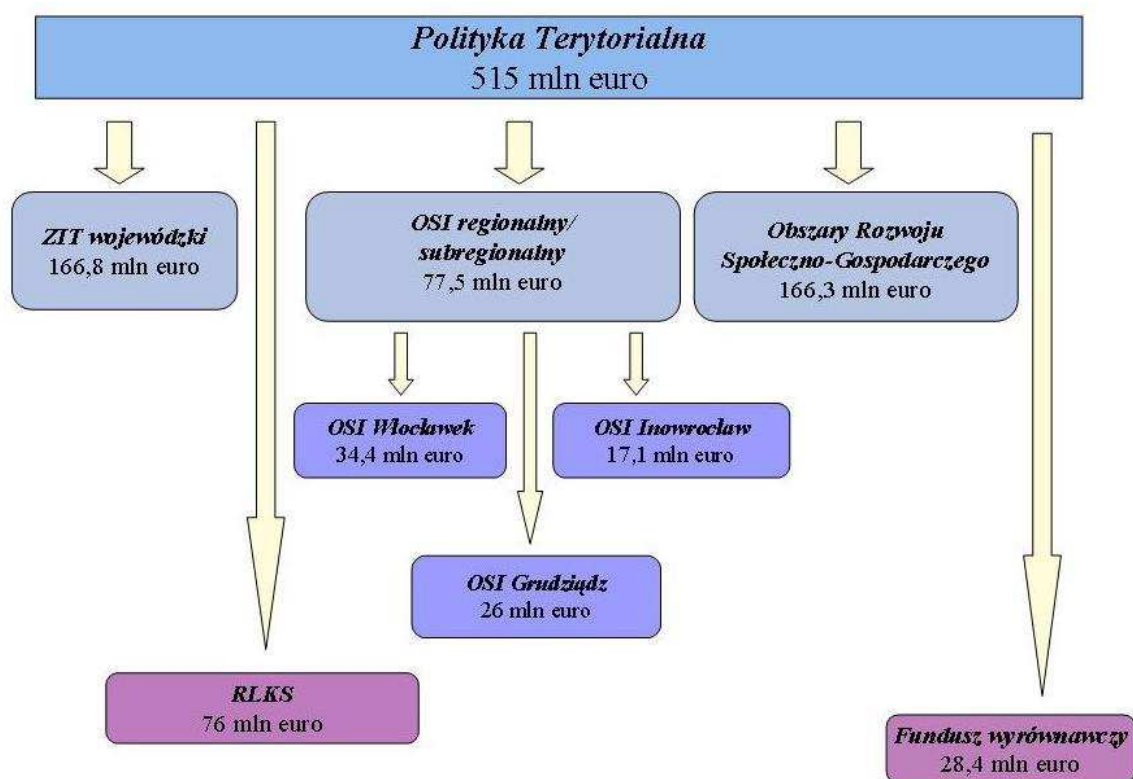
Schemat 4. Propozycja schematu systemu wdrażania polityki terytorialnej poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020

4.2. Finansowanie działań w ramach polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego.

Zgodnie z przyjętą ideą, przedsięwzięcia realizowane na wszystkich poziomach polityki terytorialnej będą w szczególności finansowane z alokacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (w przypadku instrumentu RLKS również ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020).

Schemat 5. Propozycja podziału środków na politykę terytorialną w ramach RPO WK-P 2014-2020

W odniesieniu do poziomu wojewódzkiego, regionalnego/subregionalnego oraz powiatowego realizowane będą następujące Priorytety Inwestycyjne w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020:

1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego:

- **4c** - Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym.
- **4e** - Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.
- **6b** - Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.
- **6c** - Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
- **6d** - Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.
- **9b** - Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.
- **10a** - Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

2. Europejski Fundusz Społeczny:

- **8iv** - Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.
- **9i** - Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.
- **9iv** - Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.
- **10i** – Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.
- **10iv** - Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie

systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

ZIT wojewódzki finansowany jest obligatoryjnie ze środków alokacji RPO. Podstawowa alokacja przeznaczona na projekty realizowane w formule ZIT na poziomie wojewódzkim, która została włączona w alokację Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 wynosi 153,8 mln euro. Decyzją Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego środki te zostały zwiększone do kwoty 166,8 mln euro. Instrument ZIT będzie realizowany zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak i Europejskiego Funduszu Społecznego, poprzez poszczególne Priorytety Inwestycyjne wskazane w RPO WK-P 2014-2020.

Tabela 1. Szacunkowy podział alokacji dla ZIT wojewódzkiego na poszczególne Priorytety Inwestycyjne

Fundusz	OP	Cel tematyczny (CT)	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (EUR)
EFRR	3	CT 4	4c	36 093 600
			4e	54 756 706
EFRR	4	CT 6	6b	8 400 000
			6c	5 609 881
			6d	2 000 000
EFRR	6	CT 9	9b	25 399 119
		CT 10	10a	11 000 000
EFS	8	CT 8	8iv	1 400 000
EFS	9	CT 9	9i	6 000 000
			9iv	1 893 413
EFS	10	CT 10	10i	8 400 000
			10iv	5 838 012
RAZEM EFRR+ EFS				166 790 732

Źródło: Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

W odniesieniu do drugiego i trzeciego poziomu polityki terytorialnej w celu wdrażania przedsięwzięć o charakterze rozwojowym i przeciwdziałającym negatywnym zjawiskom na danym obszarze została przygotowana propozycja podziału środków na poszczególne poziomy.

Tabela 2. Szacunkowy podział alokacji dla OSI miast regionalnych/subregionalnych na poszczególne Priorytety Inwestycyjne⁵

Fundusz	OP	Cel tematyczny (CT)	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (EUR)
EFRR	3	CT 4	4c	10 019 234,09
			4e	19 562 130,30
EFRR	4	CT 6	6b	4 000 000,00
			6c	1 739 765,30
			6d	742 689,00
EFRR	6	CT 9	9b	7 106 102,00
		CT 10	10a	1 967 137,10
EFS	8	CT 8	8iv	1 700 000,00
EFS	9	CT 9	9i	8 100 000,00
			9iv	2 500 000,00
EFS	10	CT 10	10i	11 800 000,00
			10iv	8 331 352,24
RAZEM EFRR+ EFS				77 568 410,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*.

⁵ Ostateczne alokacje w ramach poszczególnych PI będą wynikały z przygotowanych i zaopiniowanych Strategii wraz z listami projektów oraz podziału alokacji w ramach inwestycji gmin, które wyraziły wolę współpracy na drugim i trzecim poziomie polityki terytorialnej.

Tabela 3. Szacunkowy podział alokacji dla Obszarów Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na poszczególne Priorytety Inwestycyjne⁶

Fundusz	OP	Cel tematyczny (CT)	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (EUR)
EFRR	3	CT 4	4c	25 951 807,71
			4e	15 046 624,87
EFRR	4	CT 6	6b	22 600 000,00
			6c	3 621 109,90
			6d	-
EFRR	6	CT 9	9b	21 535 459,00
		CT 10	10a	8 013 776,90
EFS	8	CT 8	8iv	3 694 108,05
EFS	9	CT 9	9i	17 401 346,28
			9iv	5 760 313,46
EFS	10	CT 10	10i	25 003 542,62
			10iv	17 669 863,37
RAZEM EFRR+ EFS				166 297 952,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*.

W ramach alokacji RPO WKP 2014-2020 znajdują się również środki z tzw. rezerwy wykonania. Utrzymanie w programie tych środków zależy od realizacji ram wykonania. W każdym programie operacyjnym została wyodrębniona ww. rezerwa wykonania w wysokości 6% całkowitej alokacji EFRR oraz 6% całkowitej alokacji EFS. Udział rezerwy wykonania w podziale na lata dla każdego roku wynosi 6% EFRR i 6% EFS. Realokacja rezerwy wykonania w 2019 r. odbędzie się zgodnie z przepisami unijnymi, w tym art. 22 rozporządzenia ramowego.

W związku z powyższym do niniejszych założeń dołączono Załącznik nr 2 z szacowanymi wartościami wskaźników z ram wykonania, jakie mają zostać osiągnięte poprzez realizację przedsięwzięć w ramach polityki terytorialnej na poziomie wojewódzkim, regionalnym/subregionalnym oraz powiatowym.

⁶ Ostateczne alokacje w ramach poszczególnych PI będą wynikały z przygotowanych i zaopiniowanych Strategii wraz z listami projektów oraz podziału alokacji w ramach inwestycji gmin, które wyraziły wolę współpracy na drugim i trzecim poziomie polityki terytorialnej.

Tabela 4. Propozycja podziału środków na poszczególne poziomy polityki terytorialnej (z wydzieleniem alokacji na ZIT wojewódzki)

	LICZBA MIESZKAŃCÓW	KWOTA NA POLITYKĘ TERYTORYALNĄ*		
ZIT wojewódzki	852 265	166 790 732,07		
OSI Włocławek + pozostałe gminy z powiatu włocławskiego	214 814	42 039 722,76		PROPONOWANA ALOKACJA NA KONKURSY Z „KODEM DOSTĘPU”
OSI Grudziądz + pozostałe gminy powiatu grudziądzkiego	145 836	28 540 528,12		
OSI Inowrocław + pozostałe gminy powiatu inowrocławskiego	164 965	32 284 128,90		
Powiat nakielski	30 345	5 938 604,50		
Powiat żniński	61 255	11 987 781,14		
Powiat mogileński	46 929	9 184 141,39		
Powiat radziejowski	42 239	8 266 294,79		
Powiat aleksandrowski	56 199	10 998 307,28		
Powiat lipnowski	56 413	11 040 187,70		
Powiat rypiński	44 873	8 781 776,23		
Powiat golubsko-dobrzyński	33 822	6 619 063,48		
Powiat brodnicki	77 751	15 216 096,18		
Powiat wąbrzeski	35 286	6 905 572,53		
Powiat świecki	92 760	18 153 401,00		
Powiat tucholski	48 187	9 430 335,64		
Powiat sępoleński	41 683	8 157 483,98		
Powiat chełmiński	52 748	10 322 936,57		
RAZEM	2 098 370	410 657 094,26		

* kwota na 1 mieszkańca 195,7029 euro

Tabela 5. Propozycja podziału środków na poszczególne poziomy polityki terytorialnej z podziałem na środki z EFRR i EFS

	KWOTA NA POLITYKĘ TERYTORYALNĄ	EFRR	EFS
ZIT wojewódzki	166 790 732,07	143 259 306,99	23 531 425,08
OSI Włocławek + pozostałe gminy z powiatu włocławskiego**	42 039 722,76	24 462 914,67	17 576 808,09
OSI Grudziądz + pozostałe gminy powiatu grudziądzkiego***	28 540 528,12	16 607 733,31	11 932 794,81
OSI Inowrocław + pozostałe gminy powiatu inowrocławskiego	32 284 128,90	18 786 134,61	13 497 994,29
Powiat nakielski	5 938 604,50	3 455 673,96	2 482 930,54
Powiat żniński	11 987 781,14	6 975 689,85	5 012 091,29
Powiat mogileński	9 184 141,39	5 344 251,87	3 839 889,52
Powiat radziejowski	8 266 294,79	4 810 156,94	3 456 137,85
Powiat aleksandrowski	10 998 307,28	6 399 915,01	4 598 392,27
Powiat lipnowski	11 040 187,70	6 424 285,22	4 615 902,48
Powiat rypiński	8 781 776,23	5 110 115,59	3 671 660,64
Powiat golubsko-dobrzyński	6 619 063,48	3 851 633,04	2 767 430,44
Powiat brodnicki	15 216 096,18	8 854 246,37	6 361 849,81
Powiat wąbrzeski	6 905 572,53	4 018 352,66	2 887 219,87
Powiat świecki	18 153 401,00	10 563 464,04	7 589 936,96
Powiat tucholski	9 430 335,64	5 487 512,31	3 942 823,33
Powiat sępoleński	8 157 483,98	4 746 839,93	3 410 644,05
Powiat chełmiński	10 322 936,57	6 006 916,79	4 316 019,78
RAZEM	410 657 094,26	285 165 143,16	125 491 951,10

W ramach alokacji planowanej do wykorzystania w celu wdrażania polityki terytorialnej województwa wydzielono również tzw. „Fundusz Wyrównawczy” (w kwocie około 28,4 mln euro). Rozważa się dwie możliwości rozdysponowania tychże środków:

1. Przekazanie środków jednostkom samorządu terytorialnego najslabiej rozwiniętym.
2. Przekazanie środków w formie premii dla jednostek samorządu terytorialnego, które działały najsprawniej w zakresie pozyskiwania funduszy unijnych (osiągnęły najlepsze wskaźniki do końca 2018 r.).⁷

V. Założenia regionalnej polityki miejskiej

Elementem szerzej rozumianej polityki terytorialnej województwa jest regionalna polityka miejska. Jej rolą jest optymalizacja polityki regionalnej w dziedzinie stymulowania rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych, tj. precyzyjne kierowanie wsparcia, a nie zastąpienie zadań własnych samorządów lokalnych. W kompetencji gmin leży bowiem sfera programowania własnej polityki rozwoju, jej realizacja jak i odpowiedzialność za uzyskiwane efekty. Mając jednak na względzie, iż polityka miejska prowadzona tylko przez samorząd miejski w możliwej współpracy z sąsiednimi gminami, nie obejmuje wszystkich spraw związanych z ich rozwojem (zwłaszcza w przypadku ośrodków miejskich o znaczeniu ponadlokalnym), podmiotami kreującymi ich politykę rozwoju powinny być w istotnym zakresie samorządowe władze regionalne i władze krajowe, zobowiązane ustawowo do prowadzenia polityki rozwoju.

W związku z powyższym, rząd poprzez założenia dotyczące struktury funkcjonalno-przestrzennej kraju ustalone w krajowych dokumentach strategicznych wspiera procesy rozwojowe w miastach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania państwa. W tym celu zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego opracowuje a następnie prowadzi politykę miejską na podstawie krajowej polityki miejskiej.

Odpowiednio, samorząd województwa kujawsko-pomorskiego ustawowo zobowiązany do działań prorozwojowych, prowadzonych na podstawie strategii rozwoju województwa, określił założenia regionalnej polityki miejskiej. Przyjęto, że celem regionalnej polityki miejskiej jest poprawa konkurencyjności całego województwa, dzięki optymalnemu wykorzystaniu potencjałów rozwojowych miast i ich obszarów funkcjonalnych. Jednocześnie określono zasady realizacji polityki miejskiej województwa kujawsko-pomorskiego. Wskazano, że regionalna polityka miejska:

- a) realizuje strategię rozwoju województwa, poprzez stymulowanie rozwoju miast, a nie rozwiązywanie problemów należących do zadań własnych samorządów lokalnych,

⁷ W chwili obecnej rekomenduje się drugi wariant lub wariant mieszany.

- b) stanowi element polityki terytorialnej województwa,
- c) adresowana jest do wszystkich miast województwa kujawsko-pomorskiego, ale z odpowiednim zróżnicowaniem interwencji (obejmuje także wiejskie siedziby gmin, pełniące podobnie jak małe miasta rolę lokalnych ośrodków rozwoju),
- d) przyjmuje, że miasta są odpowiedzialne za rozwój obszarów otaczających, zależnych i powiązanych pod względem funkcjonalnym – adekwatnie do miejsca w hierarchii sieci osadniczej,
- e) zakłada, że interwencja mająca na celu stymulowanie rozwoju miast, powinna wynikać wyłącznie z:
 - zamiaru wzmocnienia potencjału miast dla realizacji przez nie oczekiwań formułowanych z poziomu województwa, co do ich roli, udziału i znaczenia w rozwoju województwa,
 - zamiaru nadania impulsów umożliwiających wykorzystanie specyficznego potencjału endogenicznego („uruchomienie” pozytywnych procesów o dużej skali),
 - zamiaru przeciwdziałania istniejącemu lub prognozowanemu problemowi, stanowiącemu barierę w rozwoju miasta, istotną z punktu widzenia polityki regionalnej,
- f) zachowuje paradygmat osiągnięcia wysokiej jakości i warunków życia mieszkańców województwa, m.in. w kontekście usług i przestrzeni publicznych, przez który rozumie osiągnięcie w danej dziedzinie stanu zgodnego ze współczesnymi standardami, typowymi dla społeczeństw wysokorozwiniętych i jednocześnie osiągnięcie w danej dziedzinie stanu zaspokajającego aspiracje ludności.

W ramach regionalnej polityki miejskiej samorząd województwa kujawsko-pomorskiego zamierza wspierać ośrodki miejskie i ich obszary funkcjonalne na trzech płaszczyznach:

- a) interwencja różnicowana wg hierarchii sieci osadniczej, mająca na celu realizację oczekiwań rozwojowych formułowanych z poziomu województwa (dotyczy wszystkich miast województwa):
 - ośrodki stołeczne województwa,
 - miasta średnie,
 - miasta powiatowe,
 - małe miasta i wiejskie siedziby gmin⁸,
- b) interwencja mająca na celu wykorzystanie zidentyfikowanych, specyficznych potencjałów endogenicznych miast tj. przede wszystkim (dotyczy wybranych miast województwa):

⁸ Małe miasta i wiejskie siedziby gmin, zgodnie z hierarchią systemu osadniczego, pełnią rolę lokalnych ośrodków rozwoju (różni je jedynie status administracyjny). Interwencja województwa w tych ośrodkach będzie przede wszystkim wpływać na rozwój otaczających obszarów wiejskich, dlatego stanowią ogniwo łączące regionalną politykę miejską i regionalną politykę rozwoju obszarów wiejskich.

- predyspozycji do rozwoju osadnictwa o charakterze podmiejskim,
 - szczególnych walorów kulturowych jako podstawy dla aktywizacji gospodarczej i/lub budowania tożsamości regionalnej,
 - uzdrowisk,
 - ośrodków koncentracji usług o znaczeniu ponadlokalnym,
- c) interwencja horyzontalna, mająca na celu rozwiązanie istniejących problemów lub przeciwdziałanie skutkom problemów prognozowanych z zachowaniem zasady solidaryzmu społecznego tj. przede wszystkim (dotyczy wszystkich miast województwa):
- dostosowania usług publicznych do wyzwań związanych ze zmianami demograficznymi,
 - kształtowania przestrzeni publicznych,
 - rewitalizacji przestrzeni miejskich.

VI. Założenia polityki rozwoju obszarów wiejskich

Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju – małe miasta i wiejskie siedziby gmin⁹) cechują się zróżnicowanym charakterem funkcjonalnym, jednocześnie odznaczają się licznymi problemami gospodarczymi i wymagają aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczebla gminnego dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

Obszary wiejskie województwa charakteryzuje zróżnicowanie uwarunkowań rozwoju. Obejmują one bowiem takie kategorie terenów jak: obszary podmiejskie, obszary tradycyjnie rolnicze o silnym rolnictwie, obszary tradycyjnie rolnicze o słabym rolnictwie, obszary o potencjale turystycznym, obszary o potencjale leśnym, itp. Niezbędne jest dostrzeganie tych różnic i kierowanie interwencji według cech specyficznych tych obszarów.

Działania na rzecz modernizacji obszarów wiejskich powinny dotyczyć:

- a) Dokonywania interwencji, uwzględniającej zróżnicowanie uwarunkowań rozwoju obszarów wiejskich województwa.
- b) Zapewnienia jak najlepszych warunków rozwoju społecznego (funkcjonowanie usług publicznych).

⁹ Małe miasta i wiejskie siedziby gmin, zgodnie z hierarchią systemu osadniczego, pełnią rolę lokalnych ośrodków rozwoju (różni je jedynie status administracyjny). Interwencja województwa w tych ośrodkach będzie przede wszystkim wpływać na rozwój otaczających obszarów wiejskich, dlatego stanowią ogniwo łączące regionalną politykę miejską i regionalną politykę rozwoju obszarów wiejskich.

- c) Rozwoju przedsiębiorczości lokalnej związanej z wykorzystaniem potencjałów endogenicznych (zwłaszcza przetwórstwa rolno-spożywczego, ale także przetwórstwa leśnego, eksploatacji kopalin, potencjału turystycznego, rozwoju energetyki odnawialnej w oparciu o produkcję rolniczą oraz energię słoneczną).
- d) Zapewnienia swobodnej dostępności do Bydgoszczy i Torunia – jako dużych rynków pracy i ośrodków realizacji usług regionalnych.
- e) Rozwoju lokalnej infrastruktury technicznej oraz sieci kluczowych dróg lokalnych (dla poprawy jakości życia, konkurencyjności gospodarki pozarolniczej, poprawy warunków prowadzenia gospodarki rolnej, dla ochrony środowiska).
- f) Zasadniczej poprawy warunków życia ludności wiejskiej – problem w największym stopniu wiąże się z wysokim poziomem bezrobocia oraz zbyt dużą liczbą osób powiązanych ekonomicznie z rolnictwem (co obniża efektywność produkcji rolniczej). Nie bez znaczenia jest także niewłaściwie funkcjonujący system transportu publicznego (peryferyjność obszarów wiejskich wobec stolic województwa, a nawet siedzib powiatów i wykluczenie znacznej części mieszkańców z możliwości korzystania z usług publicznych dostępnych w tych miastach), ogólnie niski poziom rozwoju społecznego oraz wysoki poziom wykluczenia cyfrowego. Inwestycje poczynione w ostatniej dekadzie bardzo skutecznie zniwelowały różnice w rozwoju podstawowej infrastruktury technicznej oraz rozwinęły sieć instytucji usług publicznych, ale nie przekłada się to jeszcze na wzrost efektywności gospodarki czy jakość kapitału społecznego – obecnie w większym stopniu niezbędne są działania organizacyjne, przy dalszym prowadzeniu działań inwestycyjnych.